

І.І. Фуртак, А.Л. Федущак

МЕДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ ЗАМОЙСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ, ЧИ «МЕДИЧНА КЛЯСА» В ЗАМОЙСЬКІЙ АКАДЕМІЇ ?

*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,
Кафедра клінічної фармації, фармакотерапії та медичної стандартизації,
м. Львів, Україна*

e-mail: *ivanfurtak@ukr.net*

Резюме: Розглянуто історичні умови, закономірності та особливості становлення і діяльності осередків вищої освіти на західноукраїнських землях, зокрема, Замойської академії, в XVI-XVIII ст. та їх значення для розвитку медичних знань. Проведені дослідження інформаційних потоків засвідчили обмеженість достовірної інформації, через що – контраверсійність і недостатню доказовість окремих тверджень щодо викладання медичних дисциплін, структури академії та академічного рівня медичних студій.

Ключові слова: історія медичної освіти, Замойська академія, академічні заклади Жечпосполітої, Великого князівства Литовського, Руського воеводства XVI-XVIII ст.; *Замойські Ян*, професорсько-викладацький склад, слухачі, випускники Замойської академії.

Вступ. Упродовж останніх років спостерігається помітний інтерес до вивчення і відтворення вітчизняної історії медицини на інших, без ідеологічних напарувань, методологічних засадах із залученням нових, зокрема, зарубіжних історіографічних матеріалів. Однією із не достатньо досліджених, відтак, – лише поверхово і не завжди об'єктивно висвітленою, дотепер залишається історія медичної освіти і науки в Україні дорадянського періоду. Яскравою сторінкою історії та спільним надбанням культури можна вважати появу наприкінці XVI ст. на українсько-польському прикордонні закладу вищої освіти, який був попередником Львівського національного медичного університету. Заснована коронним гетьманом *Яном Замойським* у м. Замості (тепер – Республіка Польща) Замойська Академія (*Nipraemum Zamoscianum*) (ЗА)^{12,30} стала третім (після Кракова і Вільно), і першим приватним навчальним закладом університетського рівня на теренах польсько-литовсько-руської держави часів середньовіччя^{14,15,17,20,30,40}.

Чи не найповніше історія становлення і розвитку ЗА свого часу була досліджена і висвітлена львівським істориком медицини *І.І. Шапіро*^{18,19}. Віддаючи належне глибині пошуку і системному опрацюванню доступних авторів матеріалів, деякі, не завжди доказові або й помилкові, відомості та судження, опублікованих пів-століття тому, впроваджені без критичного аналізу і в сучасні не чисельні монографічні видання і підручники з історії медицини та історичні розвідки. Переважно,

поверхневою, фрагментарною, подекуди – суперечливою є інформація щодо ЗА в Інтернет-ресурсах, у т. ч. й англо- і польськомовних. Особливо відчувається брак досліджень першоджерел, узагальнюючої інформації стосовно медичної освіти, науки, фахової підготовки лікарів, біографічних досліджень щодо професорсько-викладацького складу. Наведене визначило мету, стратегію, дизайн досліджень та предмет нашого наукового пошуку.

Мета дослідження – вивчення обставин заснування, становлення і розвитку вищої медичної освіти на теренах польсько-українського прикордоння періоду Реформації, роль окремих персоналій, значення ЗА в цивілізаційних процесах у контексті загальної історії та історії медицини.

Матеріали та методи дослідження. Досліджено друковані та електронні інформаційні джерела з історії становлення та діяльності ЗА. Застосовано методи: системного підходу, історичний, бібліографічний, біографічний, аналітичний.

Результати дослідження та їх обговорення. Друга половина XVI ст. значно поживила громадське життя Східної Європи, зокрема, – на західноукраїнських землях. Створення, мабуть найбільшої в першій половині XVII ст. в Європі за територією й населенням, федеративної республіканської монархії Жечпосполітої (*Rzeczpospolita Obojga Narodów*) (ЖП), що об'єднала Королівство Польське та Велике Князівство Литовське, ставило що раз складніші завдання державного будівництва. Люблінська унія (1569 р.), згодом і Берестейська

(1596 р.), поліетнічність і багатоконфесійність територій колишнього князівства Руського, поширення європейських впливів епохи Відродження на українське середовище, створення православних братств і освітніх осередків на теренах Західної України в католицько-протестантській ЖП зумовили й особливості інтеграції українських воєводств, культурного будівництва в новій політичній й адміністративній системі. Отож питання керування суспільними процесами були, очевидно, владними пріоритетними і засадничими завданнями не лише короля, але другої за значимістю державної особи – великого канцлера коронного, яким із 1578 р. став уродженець Холмської землі, великий гетьман коронний (з 1581 р.), *Ян Замойський (Jan Sariusz Zamoyski, 1542-1605)*^{5,32}. З цим іменем і цим періодом пов'язане визначне явище в розвитку культури, освіти, медицини не лише польського та українського народів, але Східної Європи – створення в Замості, неподалік від сучасних університетських міст – українського Львова і польського Любліна, закладу освіти університетського рівня – Академії, яка в усіх джерелах іменується не інакше, як «Замойською».

Заснування в 1580 р. міста Замостя на родових землях шляхтичів *Замойських*, утворення за безпосередньої участі коронного канцлера – другої особи після короля ЖП, великого гетьмана коронного *Яна Замойського*, замойської ординації – адміністративно-територіальної одиниці, мало означати, згідно задуму засновника, певну економічну, політичну, правову і культурну автономію краю^{15,31}. Цим задумам підпорядковувалось і створення в Замості вищого навчального і наукового центру – ЗА. Вітчизняні та іноземні джерела не дають пояснення самої назви Академії – «Замойська» і час появи цієї назви. Етимологія назви, на нашу думку, може бути двоюкою: за місцем розташування (*Zamosc*, Замостя) або, пізніше, за іменем засновника (*Zamoyski, Jan Sariusz*).

Вітчизняна історіографія та біографістика доволі обмежено й однобоко висвітлює постать *Яна Замойського*, переважно, як державного діяча ЖП, шляхтича-магната, воєвничого коронного гетьмана польського, констатується заснування ним міста Замостя і ЗА. З офіційної біографічної інформації важко встановити й мотиви створення і утримання ним першого у Східній Європі приватного навчального закладу університетського рівня у розбудованому, практично власним коштом, краї. Не лише історичні обставини, але й особистісні якості засновника, на нашу думку, мали

відіграти особливу роль у цих, історичного значення, процесах на польсько-українському порубіжжі на зламі XVI-XVII ст.

Ян Замойський, син холмського каштеляна, кальвініста за віровизнанням, *Станіслава Замойського*, народився в 1542 р. у Скоковці, неподалік від Красностав'я, де отримав початкову освіту. З 1560 р. продовжив навчання у Парижі, Страсбурзі; вивчав латину і право в Падуанському університеті. Результатом університетських студій в Італії стала не лише його праця «*De Senatu Romano*» та тісні контакти з багатьма європейськими ученими та письменниками, але й перехід до католицизму. Обрання у 1563 р. ректором університету в Падуї, досвід роботи на цій посаді, очевидно, не лише вплинули на задум створити університетського типу заклад на батьківщині, але й визначили безпосередню участь у плануванні будівництва і навчального процесу. Повернувшись до ЖП, виконував обов'язки королівського секретаря, коронного підканцлера, великого канцлера коронного ЖП, а з 1580 р. – генерального старости краківського; з 1581 р. був Великим гетьманом коронним, одночасно – генеральним старостою белзьким, яворівським і інших адміністративних територій; в різний час – радником королів *Сигмунда II* та *Стефана Баторія*. Йому належать наукові праці з права, філології, лінгвістики^{5,11,16,32}.

У наведеній біографічній довідці проглядаються, на нашу думку, наступні із ймовірних мотивів та передумов заснування ЗА: 1. *Ян Замойський* був не лише високоосвіченою людиною, але й великим патріотом своєї країни і Холмської землі, зокрема; 2. Навчаючись в європейських університетах, будучи й ректором одного з найвідоміших із них, відтак, – старостою краківським, де діяв найвідоміший вищий навчальний заклад ЖП, мав змогу порівняти систему і якість вищої освіти в єдиному на той час Краківському університеті (Академії) та зробити невтішні висновки; 3. Статки родовитого шляхтича-магната і найвищого урядовця держави дозволяли робити неабиякі інвестиції для реалізації амбітних задумів.

Отож, 35-річний *Замойський* у 1580 р. заснував і розбудував на місці родового маєтку в Скоковці на Холмщині місто, яке отримало назву Замостя. Очевидно, до цього спонукало й одруження в 1577 р. з донькою найбагатшого литовського магната, воєводи віленського і великого князя литовського *Миколая Радзивілла* («Чорного»), переконаного протестанта (спочатку лютеранина, а з 1557 р. – кальвініста)⁵. Слід зазначити, що тесть *Яна* теж був

високоосвіченою (навчався у Віттенберзькому університеті) і авторитетною особою. Йому належить заслуга будівництва замку в польському м. Олика, заснування першої на українському Поліссі типографії в Бересті (1553 р.), створення в 1568 р. у Вільно найвагомішої на території ЖП кальвіністської вищої школи, де студіювали філософію, теологію і право. Висока освіченість, знайомство з європейською культурою, взірць подвигництва тестя в розвитку освіти і культури, поряд із, очевидно, багатим посагом за донькою *Крістіною* (померла в 1880 р.), посагом при наступному шлюбі із донькою воеводи трансільванського *Христофора Баторія Грізельдою* (померла в 1590 р.)⁵, зростаючими власними статками (відомо, що отримавши у спадок 4 села, наприкінці життя його маєток складався з 816 сіл, 23 міст і понад 17000 км² ґрунту³²), помножені на амбіційність *Яна Замойського* були, на нашу думку, основними чинниками заснування міста та університетського закладу на місці успадкованого маєтку на українсько-польській етнічній межі.

Датою заснування м. Замостя вважається 1580 р., коли король ЖП *Стефан Баторій* підтвердив міські права і герб, надав магдебурзьке право, дозволив утворення цехів, визначив 3 ярмарки впродовж року. За задумом засновника Замостя планувалося згідно ренесансних засад «ідеального міста», очевидно – і як «академічне містечко», а за взірць самого плану міста, створеного італійським архітектором *Бернардо Морандо*, взято містобудівну структуру Львова. Прикметно, що обабіч від центрального об'єкту міста – палацу *Яна Замойського* були запроектовані та збудовані будівлі Академії та Колегіату. Спочатку в місті дозволялося поселення лише католикам, з 1585 р. – вірменам, потім – євреям і грекам; згодом осілими мешканцями стали й шотландці, голандці, англійці, угорці та навіть турки і перси^{6,18,34}. Заснування Замостя, відтак – Замойської ординації та ЗА від початку були тісно пов'язані зі Львовом, його поліетнічним комерційним та культурним середовищем, на що вказувалося і в королівських привілеях^{15,31}. На специфіку міста й Академії, не міг не впливати факт заснування їх на стику української (руської) і польської культур, участь у цих процесах інших національних громад – вірменської, єврейської, грецької, громадян з Угорщини, Німеччини, Нідерландів, Англії, Шотландії, Іспанії, Італії, які осіли в Замості. Місто, отримавши значні привілеї, швидко стало вагомим центром не лише торгівлі, а й культурного та політичного життя на межі мовних і

конфесійних традицій і, навіть, – цивілізацій (латиномовний католицько-протестантський Захід і візантійський, православний, а відтак – і уніатський католицький, але «кириличний», Схід тощо)^{8,11,20}.

Заснування ЗА в історичному вимірі збігається із періодом занепаду Краківської академії, поширенням та конкуренцією на східних теренах ЖП протестантських та католицьких (езуїтських) освітніх традицій з одного боку, культурною і релігійною самоідентифікацією україномовного православного населення, створенням Острозької академії – з іншого. Політичні та певні культурні загрози несло для ЖП зміцнення войовничої Московської держави, яка, після ліквідації Київської православної метрополії, посилювала свої впливи на Заході, особливо на теренах «литовської» та «польської» України і Білорусі. На час заснування Замостя вже діяли кальвіністські навчальні заклади: в м. Дубецьку на річці Сян, де вже у 1562 р. навчалася близько 300 юнаків з Перемишльської і Сяноцької земель Руського воеводства, школа в м. Панивцях, де викладалися й основи філософії та теології, діяла друкарня. Протестантські школи були й в Берестечку, Крилові²⁰.

Головним опонентом протестантів став створений і затверджений папською курією у 1540 р. чернечий орден Товариства Ісусового – езуїтів. Одним із головних завдань ордену була освітньо-пропагандистська робота серед мирян, запровадження нової системи освіти на засадах гуманізму та ідей Реформації. Активне просування на схід почалося із створенням у 1575 р. езуїтської Польської провінції^{9,11,20}. Впродовж 1580-1590-х рр. оформився єдиний статут езуїтських шкіл (*Institutio studiorum Societatis Jesu*), який регламентував структуру та навчальний процес. У 1571 р. у Вільно засновано осередок вищого рівня освіти – езуїтський колегіум (із 1575 р. – Академія з факультетами вільних мистецтв, філософії, теології), в 1575 р. – школа в м. Ярославль, яка наприкінці XVI ст. мала близько 600 студентів, друкарню, велику бібліотеку і була перетворена в колегіум академічного взірця з викладанням філософії та теології. В 1585 р. відкрито школу езуїтів в Берестечку, 1593 р. – в Крилові [Яковенко]. Обіцяне езуїтам князем *Яном Симеоном Олельковичем-Слуцьким* створення до 1590 р. Академії у Львові, ознаменувалося відкриттям тут лише колегіуму аж у 1608 р.^{8,9,20}.

У певному сенсі ЗА мала бути амбітним проектом і політичною альтернативою Острозькій академії, заснованої могутнім православним князем-магнатом *Василем-Констан-*

тином *Острозьким* близько 1578 р. і зорієнтованій на жителів західних етнічних територій України-Русі, а також Братській школі при Успенській церкві у Львові, заснованій у 1586 р. та перетвореній на заклад гімназійного типу. Навколо цього осередку культури гуртувались інтелектуальні сили, зокрема брати *Памва і Степан Беринди, Лаврентій і Стефан Зизаній*, тут розпочалось друкування теологічної й світської літератури староруською мовою^{8,11,20}. У будь-якому випадку, відкриття на 15-у році від заснування Замостя освітнього закладу вищого рівня – ЗА, яка стала культурним і освітнім центром не лише Замойської ординації, було знаковим явищем в історії ЖП, розвитку польської та української культур.

Офіційно задум *Яна Замойського* почав здійснюватись 12(29).10.1594 р., коли папа *Клеманс VIII* видав буллу на заснування академії, а 5 грудня цього ж року – академічної друкарні. Папським привілеєм було визначено навчання на 3-х відділах (факультетах): «вільних мистецтв» (вступного)²⁸, (чи філософії?), медицини, права^{4,8,12,15,18,21,28}, із присвоєнням звань докторів філософії, права і нотаріату^{21,28}. За іншими даними²⁴, при академії докторат існував лише з 1637 р. (філософія), з 1638 р. – право¹², а з 1648 р. – ще й теологія^{10,12,16,17,18,21,39}. Слід зауважити, що на час заснування ЗА докторату з медицини не було і в діючій Краківській академії³⁵.

Вже 15.03.1595 р. ЗА було урочисто відкрито^{16,17,18,19,23,30}. Іншою важливою датою в історії закладу було 5.07.1600 р – єпископом холмським затверджено фундаційний акт, підтверджений 23.09.1601 р. королем *Зигмундом III*, щодо фінансування, облаштування, навчальних програм, обов'язків Колегіату і управи Академії, утримання 7 професорів^{12,24,28}. У подальшому діяльність ЗА регулювалися буллами римських пап *Павла V, Іннокентія X, Іннокентія XI, Венедикта XIV*^{31,39}, що засвідчує римо-католицьку підпорядкованість і увагу до цього закладу освіти з боку вищої католицької ієрархії.

Чільну роль у створенні, становленні й розвитку ЗА історіографія відводить *Шимону Шимоновичу (Szymon Szymonowicz, Simon Simonides Bendoński, 1558-1629 pp.)*^{18,19,23,37}. Ця постать є знаковою в українсько-польській історії та історії ЗА. Вірменин за походженням, уродженець м. Львова, відомий гуманіст і поет, у 1577 рр., отримавши ступінь бакалавра мистецтв, продовжував студії у Франції та Бельгії; повернувшись до Львова в 1581 р., заприятелював з *Яном Урсином Недвецьким*³⁷ і *Томашем Дрезнером* – майбутніми викла-

дачами ЗА, а з 1586 р. став приятелем і першим помічником *Яна Замойського* у справах Замостя^{33,37}. *III. Шимоновичу*, окрім вирішення організаційних питань, належить створення статуту Академії, ухваленого в 1995 р., навчальних програм, комплектація викладацького складу (запрошував професорів із Падуанського та інших європейських університетів, Краківської академії, знаних у Львові магістрів і докторів)^{6,12,20,23}, організація друкарні, багатой бібліотеки, комплектування її книгами та цінними грецькими, старосврейськими, латинськими рукописами^{33,37}, ймовірно, привезеними з організованої ним же наукової експедиції до Константинополя. Наші бібліографічні пошуки не підтвердили дані^{18,19} щодо видруку в академічній друкарні праць *III. Шимоновича* «Про пізнання причин хвороб» та «Про охорону санітарного стану населених місць».

Одним із організаторів ЗА вважається *Адам Бурскі (Adam Burski, Bursius)* з Краківської академії, який викладав моральну філософію і політику, видав наукову працю про *Цицерона* (Замостя, 1604 р.), багато праць з риторики, поетики, діалектики, коментарів до Аристотеля залишилися в рукописах²⁹. Вагомою була й участь відомого поета, композитора *Себастьяна Фабіана Кльоновича, (Sebastian Fabian Klonowicz (Acernus))*, життєпис якого пов'язаний зі Львовом, Краковом, Любліном. Маючи широкі зв'язки з іноземними гуманістами, він активно допомагав у поповненні ЗА викладачами, придбанні книг, друкарського устаткування тощо^{23,24,36}. Нами не знайдено даних щодо його викладацької чи адміністративної діяльності в ЗА. До активних організаторів ЗА відносять також *Шесни Яна Гербурта і Яна Цезаліуса*^{12,21,25}. Це твердження потребує додаткових доказів, оскільки відомо¹⁰, що в період становлення ЗА *Гербурт* перебував у конфлікті як із *Замойським*, так і з владою загалом. Про *Яна Цезаліуса* детальної інформації не знайдено. Фундаторами й організаторами окремих кафедр ЗА були: *III. Шимонович* (теологічні кафедри), *С. Бірковскі* (кафедра історії), *К. Шольц* (кафедра практичної медицини), *III. Луговскі* та *Я. Скварскі* (кафедра права). Власні кошти і особисті книгозбірні на розвиток академічної бібліотеки та стипендії студентам пожертвував *К. Шольц*. Меценатами були закладені бурси для студентів (1627 р., 1677 р.)¹², а коштом міщанина *Яна Греха* в 1601 р. був заснований шпиталь на 40 ліжок, а також притулок (богадільня) для «бідних віри грецької і руської» (*szpital dla ulagich groeckiej i ruskiej religii*)^{7,12,17,18,19}. Дехто із дослідників вважає збу-

дований при академії потужний на той час шпиталь на 40 ліжок базою клінічного навчання (для порівняння: клініка Краківського університету в 1780 р. мала 16 ліжок, Лейденського – 12)¹⁴.

На утриманні Колегії перебували схоластик, декани, професори, які проживали й харчувалися в академічних приміщеннях^{21,28}. Навчання було платним: залежно від майнового стану оплата складала 6 або 10 грошів^{7,18}. Біднішим учням надавалася незначна матеріальна допомога. За статутом всюди і завжди учні мали розмовляти лише латиною і грецькою; заборонялося відвідувати шинки, грати в карти, кості тощо. За проступки каралося фінансово (кошти йшли на утримання бібліотеки) або й тілесно. На взірць європейських університетів, учні були поділені на 5 народностей (земляцтв) – польську, литовську, руську, прусько-ліфляндську і «чужоземну» (всі інші)^{16,18,21,28}. Серед студентів найбільше було уродженців Замостя та Львова, а також юнаків з Холма, Белза, Ярослав, Олеська, Дрогобича, Самбора, Сокаля, Луцька, Володимира, Ратна, Кременця та віддаленіших українських земель (Кам'янець, Бара, Летичева, Києва тощо)^{8,11,20}. Особливо помітним був приплив молоді з Львівської, Луцької, Брестської, Мінської, Могилівської, Київської братських шкіл^{18,20}. Доцільно згадати, що з ЗА вийшло чимало діячів, які залишили слід в українській історії та культурі. Серед її випускників були *Касіян Сакович*, ректор Києво-братської школи, письменник, філософ; один із засновників Києво-Могилянської академії митрополит *Петро Могила* і перший відомий її ректор *Ісайя Трохимович-Козловський*; київський митрополит, письменник-полеміст *Сильвестр Косов*; письменники *Й. Кононович-Горбацький*, *Якуб Гаватович*, видатний політичний діяч *Адам Кисіль* майбутній ректор Львівського університету *Мелетій Модест Гриневецький*, а також *Іван Данилович*, *Іван Корсак*, *Яків Ханенко* тощо^{6,11,16,17}. Наведене засвідчує високий авторитет Академії, панування тут національної та конфесійної толерантності.

Із самого початку існування ЗА вівся ретельний реєстр студентів, що входило в обов'язки ректора^{15,18,20}. Книга, куди вписували слухачів, мала назву «*Universitatis generalis Samosciensis Album*», перекладену як «Альбом університету загальних наук в Замості»¹⁸. За значенням слів («*universitatis*», прикм., – цілісний, сукупний, загальний, «*generalis*», прикм., – головний, загальний) коректнішим, на нашу думку, було б тлумачення назви як «Головний всезагальний Замостянський альбом». У

такому перекладі відсутні штучно привнесені поняття «університету», закладу «загальних наук», що більше відповідає статусу ЗА на початках її функціонування.

Щодо кількісного складу викладачів та студентів однозначних даних нами не отримано. Вважається¹², що за 190 років існування в ЗА навчалось близько 10,55 тис. студентів, тобто, в середньому щороку розпочинало студії 55 осіб. За перші півстоліття у списках Академії фігурують 4,5 тис. прізвищ студентів, зокрема у 1595 р. їх було 70, до 1635 р. їх кількість зросла до 118, а в 1646 р. – до 120^{12,25}. Доволі повну інформацію про кількісний склад слухачів ЗА навів *I. Шаніро*¹⁸. Автор стверджує, що впродовж 1595-1635 рр. до ЗА було зареєстровано 2745 слухачів, у 1635-1648 рр. – ще 1678 (у середньому – понад 80 щорічно). Враховуючи, що освіта гімназійного рівня на теренах ЖП була в цей період ще в зародковому стані²⁰, практично безкоштовність навчання (6-10 грошів при вступі), обмаль викладачів, такий великий набір студентів був, на нашу думку, не реальним. Підтвердженням цьому можуть бути й наведена в дослідженні загальна кількість слухачів в інші роки: в 1648 р, вже після відкриття теологічного факультету, їх було лише 55, через 10 років – 36, наприкінці існування ЗА, в 1781 р. – 116¹⁸. Очевидно, автор, покладаючись на щорічні реєстри, не врахував того, що студенти з переходом в інший клас (курс) вписувались повторно, тому щорічний список відповідав загальній кількості слухачів²⁰. Вважаємо, що незважаючи на широку географію походження студентів, наповненість академії навряд чи перевищувала 100-150 осіб.

Академія як навчальний заклад створювалась за взірцем Падуанського^{4,6,7,18,21,24}, за іншими даними²⁹ – Страсбурзького університету. Академія мала свої школи («колонії»), найбільшою з яких була школа в Олиці, що на Волині²⁰. Мовою викладання в ЗА була латина і грека^{18,19,39}. Студії були 2-х рівнів: 5-річний курс (*classes inferiores*), і 6-річний (*classes superiores*). Програма навчання нижчого рівня передбачала поглиблене вивчення латинської та грецької граматики, поетики, початків риторики. У *classes superiores* на 7-ми кафедрах (класах) студіювали математику, логіку, натуральну філософію і медицину, поглиблено – риторіку^{12,15,16,20,21,24,39}. Термін навчання складав: на філософському, правовому і теологічному факультетах – 3 роки, на медичному, як і в Краківській академії, – 4. Фактично, більшість студентів навчалися 5-6 і навіть 8 років^{7,18}.

На початках академічний курс репрезентували професори 7 кафедр. Першою з них була кафедра математики, де викладалася й геометрія, елементи географії, космографії та астрономії. Професор логіки і математики знайомив з працями *Арістотеля* і *Цицерона*, трактатами *Платона*. Професор натуральної філософії, природничих наук і медицини у викладах в основному спирався на *Арістотеля*, *Гіппократа* і праці *Галена*^{35,39}.

Замойський вважав медицину і оволодіння «штукою лікарською», тобто лікарською справою, дуже важливою для шляхтича і кожного слухача. Центральне місце в програмі студій, окрім опанування навичками державної служби, відводилось науці права, яка вивчалася на кафедрах цивільного і польського права, яке на той час не викладалося ні в Кракові, ні в Вільно²⁹. Фондацією 1601 р. *Ян Замойський* установив при школі 10 професур (кафедр): 1) цивільного права; 2) публічного права; 3) моральної філософії; 4) фізики; 5) логіки і метафізики; 6) математики; 7) вимови; 8) риторики і діалектики; 9) поезії та синтаксу; 10) аналогії та орфографії^{5,8}. Впродовж 1640 р. відкрилися ще 2 кафедри вищого рівня – історії та канонічного права, а наприкінці в ЗА налічувалось 23 кафедри²⁰.

В ієрархії управління ЗА вищим був Колегіат, очолюваний єпископом Холмським, другою особою – схоластик Колегіату, який, разом із ректором, керував академією, наглядав за фінансами. Ректор та декани обиралися на 1 рік. Виборцями були: схоластик, всі професори, 5 учнів (по одному від кожного земляцтва) і представник Замостя в сеймі. Ректор, декани і один із студентів становили раду академії. Першим ректором ЗА в 1595-1597 рр. був львів'янин, доктор філософії і права, професор *Мельхор Стефанідес*^{23,24,27}. У переліку ректорів ЗА знаходимо імена священника, доктора теології *Миколая Кіслицького* (?-1620), доктора філософії, професора *Вавржинця Старнігеля* (1571-1639)²⁷, випускників ЗА доктора медицини *С. Пеховіча*^{7,26}, професора математики *Станіслава Невескі*²². Прикметно, що із 50 ректорів Академії понад 10 так чи інакше були пов'язані зі Львовом (*Мельхор Стефанідес*, *Адам Бурский*, *Ян Урсинус*, *Шимон Бірковський*, доктор права *Томаш Дрезнер*, *Каспер Сольціус*, пізніше – *Анджей Арбек* (1641-1642, 1654-1655, 1655-1656 рр.)¹, *Валерьян Алембек* (1650-1652 рр.)², *Антоні Станіслав Гурскі*^{6,15}.

Першими професорами ЗА були спроваджені з Кракова доктори філософії та права *Мельхор Стефанідес* (логіка, метафізика, право), *Вавриньць Старнігель* (*Лаврентіус*)²⁷, *Конваліс Домінік*^{23,24,27,39}, *Ян Урсин* (*Урсинус*,

Niedźwiecki), бакалавр (Краків), потім – доктор філософії та медицини (1601 р., Падуя), автор підручника латинської граматики «*Methodicae grammaticae libri IV*»^{18,29,38}, доктор філософії *Адам Бурскі*, правник *Томаш Дрезнер*, *Мацей Турск*, *Шимон Бірковск*, а також *Ян Рибкович*, *Анджей Піотрковчик*, *Мельхор Пороба*, *Себастьян Секановіч*^{21,29,39}. Професорами ЗА були й доктори-іноземці: шотландець-правник *Уільям Брук*, бельгійський математик, професор Вюрцбурзького університету *Адріан фон Роумен*, магістр теології з Неаполя, цензор академічної друкарні *Домінік Корвінус* (1575-1605 рр.)^{22,27,40}. Серед професури згадуються також *Станіслав Стачиць*, професори з падуанською докторантурою *Ян Сехінус*, *Симон Пеховіч*²⁶, *Каспар Шоль*, *К. Запальські*, *Г. Колаковскі*, *Я. Леоніден*, *Б. Монегіна*, *Т. Ормінскі*, *І. Аведик*⁷, *Мацей Яворскі* (філософія, право)³⁹, *Станіслав Невескі* (математика, природничі науки) і його син *Францішек Невескі*²². У 1648 р. на лікарський відділ (факультет) на кафедрі лікарської ботаніки і анатомії з Італії прибув *Ян (Джованні) Леоніценти*¹². Будучи вже викладачами (професорами) ЗА, докторські ступені в Падуї отримали *Ян Урсин*, *Шимон Бірковскі*, *Ян Сехінус*, *Шимон Пехович*, *Каспер Шольц* тощо^{12,26,38}.

Багато із зазначених в інформаційних джерелах даних потребують уточнення, оскільки окремі персоналії зустрічаються під різними іменами (*К. Шульц*, він же – *Г. Сольціус*, *Ян Недвецькі* – він же *Ян Урсин*³⁸ тощо), історичні факти не завжди співпадають з біографічними відомостями. Зокрема, зачислений до перших професорів *Ш. Бірковскі* лише з 1602 р. значиться серед викладачів ЗА – викладав у нижчих класах, потім – риторику й метафізику, а після завершення в 1605 р. студій і отримання в Падуанському університеті звання доктора медицини очолював кафедру натуральної філософії та фізики (медицини)^{10,12,29}. За іншою версією Бірковскі отримав докторське звання з медицини ще в Кракові і з 1602 р. викладав на медичному факультеті анатомію і хірургію^{18,19}. Нам не відомо про наявність докторату з медицини в Краківській академії не лише в XVII ст., але й в наступних. Мабуть, в Кракові Бірковскі отримав ступінь бакалавра чи магістра «вільних мистецтв» або філософії, що дозволило йому читати курс риторики і метафізики. Наведений приклад порівняльного бібліографічного аналізу засвідчує існування сумнівних і недостовірних даних у вторинних джерелах з історії ЗА.

Відкриття ЗА в умовах перерви польського Відродження і певної втрати значення Краківського університету та його медичного фа-

культету³⁵, підготовка кваліфікованих лікарів, очевидно, була одним із перших і пріоритетних задумів Яна Замойського. Свідченням цього є те, що від самого заснування академії не лише здійснювався пошук і запрошення дипломованих викладачів, але й підготовка їх власним коштом в європейських університетах – переважно, близькому йому – Падуанському. До таких належать Ян Урсин (Падуя, 1598-1603 рр.), Шимон Бірковські (Падуя, 1602-1605 рр.), Шимон Пеховіч (Падуя, 1608 р.)^{17,18,19,26}. Показовою є біографія Шимона Пеховіча (*Szymon Piechowicz, Piechovius, Piechowski*), який був одним із перших студентів ЗА (1595 р.). Отримавши в Кракові ступінь бакалавра вільних мистецтв, із 1603 р. викладав логіку, був скерований до Падуанського університету і повернувся до ЗА доктором медицини, професором медичного факультету; з 1611 по 1624 рр. був її ректором. При цьому заснував аптеку, яка отримала назву «ректорської»²⁶. Вона і досі працює – розташована на Старій площі Замостя.

В історіографії немає однозначного бачення щодо функціонування в ЗА окремих факультетів (відділів), що є засадничим у дискусії про статус академії як університетського закладу. Основним доказом виділення окремих факультетів вважається наданий привілей (дозвіл) папи Клеманса VII на створення Академії з відділами (факультетами) філософії, права і медицини з правом присвоєння докторських ступенів із цих наук^{15,16,17,19}. За іншими даними^{4,14} папською буллою від 1594 р. визнавався статус університету з 3-ма факультетами: вільних мистецтв, права і медицини; за статутом академії (1595 р.) мали діяти класи і кафедри.

З вітчизняних істориків медицини апологетом медичного факультету в ЗА був І. Шапіро^{18,19}. Посилаючись на публікацію К.В. Харламповича (Казань, 1898 р.), автор констатує, що спочатку розподілу на факультети не було, здійснювалось навчання «всім наукам», а учні розподілялися по класах і лише в 4-му (медичному) класі викладалася «натуральна історія, фізика і медицина». За статутом академії від 1611 р. передбачалося обрання професурою деканів факультетів, які мали відати навчальною і науковою роботою. Очевидно, під «фізикою» мається на увазі власне медицина, як тоді називали лікувальну діяльність (про фізику як науку і навчальну дисципліну не йшлося ще кілька століть пізніше). При цьому, автор вважав, що докторські ступені, за винятком богословських, надавалися вже з 1596 р. Науковець наводить також полеміку польських істориків: Гонсьо-

ровський (1854 р.), стверджував існування факультету з моменту заснування і до 1708 р, де в різні часи викладали 14 професорів не лише з Кракова й Падуї, в той час, як Лукашевіч (1857 р.) вважав, що «...медичний відділ... існував лише в плані, а не фактично», не мав декана і, практично – професорів» (цит за І.І. Шапіро¹⁸). В іншій праці автора¹⁹ стверджується, що медичний факультет ЗА існував із 1595 по 1784 рр.; теоретичну і клінічну підготовку в різний час здійснювали 17 професорів, докторів медицини які, в переважній більшості, ступінь доктора медицини і звання професора отримували в Падуанському університеті.

Згадки про факультети містяться в окремих біографічних довідках замойської професури: крім згаданого вище Ш. Пеховіча²⁶, професором практичної медицини і деканом медичного відділу (1620-1621, 1631-1632, 1634-1635 навчальні роки) був доктор медицини Каспар Шульц, у 1648 р. на факультеті викладав запрошений з Італії професор Ян (Джованні) Леоніценти (на кафедрі лікарської ботаніки і анатомії?)¹². Філософський відділ згадується в біографічній довідці професора математики Станіслава Невескі, який виконував і обов'язки декана²². В більшості з досліджених джерел вказується на відкриття в 1648 р. теологічного факультету.

Безпосередньо з профільними факультетами, очевидно, був пов'язаний розподіл кафедр, начальних програм, магістратури та докторату. При цьому, малочисельність «медичних кафедр» («філософії натуральної», першої в Польщі кафедри анатомії, кафедр хірургії та медичної практики) була не винятком, а характерною рисою медичних факультетів західноєвропейських університетів. Зокрема, в XV-XVI ст. теологічний факультет Краківської академії мав 12 відділів (кафедр), відділ права – 6, вільних мистецтв – 1 кафедри. На єдиній кафедрі медичного факультету, де було лише 1-2 викладачі, читали натуральну філософію, дієтику, фарма-цевтику, хірургію³⁵.

Проведений нами бібліографічний аналіз дозволяє стверджувати присвоєння докторських ступенів з права (щонайменше з 1637 р.) та теології (після 1648 р.). Відомо, зокрема, ступені докторів права отримали кільканадцять духовних осіб лише із львівської архидієцезії, серед яких – архідиякони Кишиштоф Опанькі (1644), Константин Мрозовіцкі (1695 р.), Станіслав Войцех Голейович (1708 р.), Ієронім Шептицький (1736 р.), у 1769 р. – Фердинанд Кіцький, майбутній львівський архієпископ¹⁵. Достовірних свідчень щодо ймовірності

присудження в ЗА вчених ступенів бакалавра, магістра, доктора медицини^{14,18,19} в опрацьованих нами джерелах не знайдено. На той час більш актуальними були ступені, що давали право займати управлінські посади, аніж заробляти лікувальною практикою. Це дає підстави сумніватися в існуванні повноцінного факультету медицини: можливо, йдеться про відділ, який давав базову академічну гуманітарну освіту з поглибленим вивченням медицини, що давало право зокрема і на лікарську практику²⁹.

Підставою для таких міркувань може служити й наявність чи відсутність професорів – докторів медицини, які здобули б цей вчений ступінь і звання в ЗА. З опрацьованих інформаційних потоків відома низка професорів ЗА з університетською медичною освітою. Одним із перших був львів'янин *Ян Урсин* (*Недзвецкі*), який навчався в Краківській академії, де в 1587 р. отримав звання бакалавра філософії, був викладачем астрономії та математики в Краківській академії. В ЗА почав викладати в 1596 р. З 1598 по 1603 рр. коштом *Яна Замойського* в Падуанському університеті студював філософію і медицину. Повернувшись у 1603 р. до Замостя, 10 років завідував відділом філософії моральної та медицини, в друкарні ЗА видав анатомічну працю «*De ossibus humanis tractatus*»^{10,29}. *І.І. Шаніро*¹⁸ наводить дещо відмінні дані: *Я. Урсин* був запрошений до ЗА ще в 1595 р., в Падуанський університет скерований наступного року, а в 1601 р. повернувся із званням доктора медицини; в 1606-1607 рр. виконував обов'язки ректора ЗА. Не зовсім узгоджується наведена автором інформація й щодо іншого професора ЗА, теж львів'янина, – *Шимона Бірковського*, а також *Ш. Пеховіча*, з даними пізніших публікацій^{10,26,29}. *Ш. Бірковскі* отримав ступінь доктора медицини в Кракові, з 1602 р. на медичному факультеті ЗА викладав анатомію, в 1605 р. скерований до Падуї для ознайомлення з викладанням на медичному факультеті; обирався ректором у 1606-1607 рр. За іншими даними^{10,29} після навчання в Краківській академії, з 1602 р. викладав у ЗА риторику і метафізику, в 1605 р., очевидно, після 2-3 річних студій, отримав у Падуанському університеті звання доктора медицини. *Ш. Пеховіч*, за *І.І. Шаніро*¹⁸, медицину в ЗА почав викладати в 1604 р., а в 1608 р. теж скеровувався для ознайомлення з роботою медичного факультету в Падуї; після повернення, викладав медицину, обирався декілька разів ректором, займався лікарською практикою. З електронних джерел відомо, що до зарахування викладачем логіки ЗА *Пеховіч* здобув у Кракові

ступінь бакалавра вільних мистецтв, захистив докторат у Падуанському університеті, і, повернувшись, був професором на медичному факультеті, з 1611 по 1624 рр. неодноразово обирався ректором^{7,26,27}.

Таким чином, на початках існування ЗА медицина могла викладатися хіба з 1603 р., відколи з'явилися доктори медицини (*Урсин*, 1603-1613 рр., *Бірковскі* 1605-1626 рр., *Пеховіч* після 1608 р.)²⁶, зокрема, в проміжку 1608-1613 рр. в Академії одночасно викладали 3 доктори медицини, між 1617 і 1620 рр. – 5 (*Бірковскі*, *Пеховіч*, *Шольц*, *Запальскі*, *Сикст*)^{7,13,18,19,26}, у 1620-1626 рр. – 4 (*Бірковскі*, *Пеховіч*, *Шольц*, *Сикст*)^{13,26}, у 30-х рр. – 2 (*Шольц*, *Колаковскі*), упродовж 1648-1652 рр. одночасно викладали доктори медицини *Колаковскі* і *В. Алембек*, який з 1638 р. викладав математику, потім філософію, а з 1648 р., після отримання ступеню доктора медицини – медицину^{2,7,18,19}. За 1648 р. є згадка про кафедру лікарської ботаніки і анатомії на лікарському відділі на яку був запрошений з Італії *Ян (Джовані) Леоніцентто*^{12,19}. Кількість студентів в академії в 1635-1648 рр. складала близько 120 щорічно¹². Саме цей період (1595-1648 рр.), вважається періодом найбільшого розквіту ЗА^{24,34}. В наступні роки серед професури доктори медицини зустрічаються щораз рідше: *С. Ательштайн* (після 1669 р.), *Б. Монегіна* (1682-1691 рр.), *Т. Ормінскі* (з 1693р.), *Я. Аведик* (1762-1769 рр.), *Т. Ківіцкі* (приблизно 1782-1784 рр.)^{7,18,19}. На жаль, в історіографічних джерелах зустрічаються помилкові дані та твердження, якими можуть обґрунтовуватися некоректні узагальнення. Зокрема, до докторів медицини – викладачів цієї дисципліни в ЗА, безпідставно відносять *Ш. Шимоновича* і *Я. Недзвецкого*, «автора підручника з анатомії»¹⁸. Перший – організатор ЗА, ніколи медицини не студював і не викладав, *Недзвецкі* – це реальне прізвище згадуваного вище доктора медицини *Яна Урсина*¹⁷. В цій же праці автор¹⁸ безапеляційно, але бездоказово, стверджує, що курс практичної медицини вели професори *Ормінскі*, *Недзвецкі*, *Ківіцкі*, анатомії – професори *Бірковскі*, *Монегіна*, професор *Ательштайн*, згідно програми 4-річного навчання на медичному факультеті, складеної *Г. Сольским*, читав курс анатомії та хірургії із курсами фізики, хімії, анатомії, внутрішніх хвороб. Слід зауважити, що в той період анатомію не викладали ще й у Краківській академії, фізику, хірургію, практичну медицину, тим більше – хімію, – навіть у найдавніших європейських університетах.

Наведене засвідчує, що ЗА в І-й половині XVII ст. мала потужний склад професорів –

докторів медицини, медицину викладали 1-2 професори^{4,16,17}; є відомості про деканів медичного відділу (*Шольц, Пеховіч, Колаковскі*)¹, що дає підстави вважати цілком реальним функціонування в ЗА медичного факультету, в будь-якому разі, в I-й половині XVII ст.^{17,18,19,22}. Безперечно, мають право на існування і контраверсійні міркування, які теж вимагають підтвердження чи спростування. Зокрема, впродовж XVII ст., найбільш продуктивного періоду в історії ЗА, у близькому до Замостя великому місті Львові налічувалось лише 15 дипломованих лікарів, стільки ж залишалось їх у 1784 р. на момент закриття ЗА³, при цьому не знайдено згадок про їхню «замойську» освіту. Не відомо й про медичну практику випускників ЗА в інших місцевостях, як і викладачів, за винятком *Ш. Пеховіча*, докторантів медицини. Зрештою, це стосується і Краківської та Віленської академій відповідного періоду. Не підтвердженою, через що – не переконливою, є інформація щодо кафедр медицини практичної, лікарської ботаніки, анатомії, а внесення до їх переліку ще й кафедр хірургії, фізики і хімії¹⁸, відсутніх в інших із опрацьованих джерел, спонукає сумніватися в багатьох аргументах на користь окремої медичної освіти в ЗА. В опрацьованих нами інформаційних джерелах відсутні відомості щодо промоції докторів як філософії, так і медицини¹². Суперечливими і такими, що не свідчать про особливу популярність медичних студій, є дані щодо кількості студентів на лікарському відділі. До кінця не з'ясованим залишається статус заснованого *Яном Греком* замойського шпиталю: він фігурує як притулок, богадільня, лічниця, госпіталь. Отож, більш ймовірним можна вважати певну медичну підготовку в ЗА рівня бакалавра, що давало право на обмежену лікарську практику в статусі лікаря, але не доктора.

Враховуючи, що: а) ЗА ніде не фігурує як університет; б) наявність достовірних відомостей лише щодо правничого і, пізніше, – теологічного факультету; в) відсутність даних не лише щодо випускників – докторів медицини, але й лікарів – випускників ЗА; г) запад і перетворення академії у II-ї половині XVII ст., в богословський освітній заклад; д) майже відсутність згадок про обов'язковий для академічних закладів відділ (факультет) вільних мистецтв, правдоподібно, на нашу думку, могло б бути твердження про функціонування в ЗА відділу вільних мистецтв, фа-

культетів права, філософії та медицини (достеменно відомо лише про єдину кафедру медичного спрямування – моральної філософії і медицини), пізніше – теологічного з одночасним об'єднанням філософського, медичного та вільних мистецтв в один, очевидно, філософський відділ. Таке бачення моделі існування ЗА може дати відповідь на питання щодо мотивів її закриття 19.07.1784 р. і відкриття у цьому ж році у сусідньому місті Львові університету з відділами філософії, права, теології та медицини. У цьому контексті важко погодитись із висновком дисертаційної роботи¹⁹ щодо початку систематичної медичної освіти на західноукраїнських землях лише після I-го поділу Польщі, з часу відкриття у Львові медичного Колегіуму у 1773 р., що суперечить духу, провідній думці та твердженням автора за результатами досліджень медичної освіти в ЗА^{18,19}.

Підсумовуючи наведене, вважаємо, що за процедурою створення, своєю структурою, яка очевидно, змінювалась, ЗА мала ознаки університету за наявності професури з університетською освітою, переліку факультетів, в усякому разі, – в період розквіту в I-й половині XVII ст. Не відомими залишаються підстави відсутності даних щодо присвоєння докторських ступенів з медицини, пізнього початку докторату з права (1637 р.) і теології (1648 р.). Не знайдено прямих свідчень і щодо існування в ЗА медичного факультету наприкінці XVII та впродовж XVIII ст., як і даних про випускників – бакалаврів, магістрів чи докторів медицини. Тому трактування ЗА як одного із найдавніших університетів ЖП і Східної Європи, на нашу думку, є передчасним і потребує глибших досліджень і додаткових аргументів.

Створення ЗА було, з одного боку, вимогою і вагомим продуктом епохи Відродження, відтак, – історичного періоду Реформації, з іншого – ЗА, поряд із Острозькою академією, єзуїтськими і протестантськими школами, Києво-Могилянською академією, чи не найбільше вплинули на швидке засвоєння гуманістичних традицій, європейських освітніх засад і впровадження культу освіченості та науки на теренах України в XVII ст. Як наслідок, уже наступне століття подарувало вітчизняній культурі, медичній науці цілу плеяду видатних особистостей, які, проте, здебільшого, творили культуру Російської імперії, зробили внесок і в розвиток європейської медичної науки і практики.

Висновки:

1. Заснування міста Замостя, відтак – закладу освіти університетського рівня – Замойської Академії, на прикордонні Східної Польщі та Західної України, на стику етнічних і мовних культур, конфесійних традицій було спільним надбанням слов'янських народів на переході від Середньовіччя, епохи Відродження до періоду Реформації, періоду, який визначив значення освіти, науки, інформації в суспільній ієрархії в країнах і місцях народів на політичній карті Європи.
2. Відсутність джерел, які б достеменно засвідчували функціонування окремого медичного факультету, наявність медичного докторату – однієї з ознак університетського факультету впродовж 190 років її існування як академічного закладу, не да-

ють підстав вважати Замойську Академію повноцінно діючим університетом. На нашу думку, Замойська Академія була сучасним для тих часів, унікальним приватним закладом освіти університетського рівня з кваліфікованим професорсько-викладацьким складом, який виконував соціальне замовлення відповідного періоду. Без подальших досліджень на основі доказового історичного матеріалу не вбачаються коректними однозначні твердження щодо функціонування університетської медичної освіти, перед усім стосовно вишколу докторів медицини, що аж ніяк не применшує непересічну роль Замойської академії в освітньому і культурному розвитку Жечпосполітої і України, історії вітчизняної медицини.

Література:

1. Абрек Андрій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Альнпех Валеріян. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Бенюх Н.Ф. Історія фармації Галичини (XIII–XX ст.) / Бенюх Н.Ф. Львів, 1999. – 216 с.
4. *Верхратський С.А.* Історія медицини. / *Верхратський С.А.* К, 2011. – Здоров'я. – 352 с.
5. Замойський, Ян (гетман). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
6. Замойська академія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
7. Исторические тенденции становления медико-санитарного обеспечения в Галичине в XIII–XVII вв. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.provisor.com.ua/archive/1999/N21/benuh.php>
8. Католицькі та єзуїтські школи. Замойська академія. Український освітній рух в XVI - XVII ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://5ka.at.ua/load/istorija_ukrajini/katolicki_ta_ezujitski_shkoli_zamojska_akademija_u_krajinskij_osvitnij_rukh_v_xvi_xvii_st_referat/25-1-0-26415
9. Колегіуми давнього Львова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
10. *Кравчик А.* Львівський світ книги у «Сотні польських письменників» Шимона Старовольського / *А. Кравчик* // Вісник Львівського університету. [Електронний ресурс]. – 2010. – Вип. 5. – С.12-27. – Режим доступу: http://library.lnu.edu.ua/bibl/images/Vudanna_WEB_pdf/1Visnuk_NB/2010_Vupysk_V/12-27.pdf
11. *Кралюк П.М.* Острозької та Замойської академії в українській культурі / *П.М. Кралюк*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.anvsu.org.ua/index.files/Articles/Kraluk13.htm>
12. *Литвинов В.* Ренесансний гуманізм в Україні / *В.Литвинов*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/lytvy/lyt04htm>
13. Сикст (Львів'янин) Еразм. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Сикст_\(Львів'янин\)_Еразм](http://uk.wikipedia.org/wiki/Сикст_(Львів'янин)_Еразм)
14. *Уліаш П.Б.* Вплив польсько-українських зв'язків на розвиток вищої медичної освіти і науки в Польщі та Україні до початку XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед. наук: спец.: 14.02.04 «Історія медицини» / *П.Б. Уліаш*. – К., 2010. – 23 с.
15. Участие львовян в юридической среде замойской ординации перед делением Польши. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justpimpin.biz/vestnik40/2/page112.htm>
16. *Фуртак І.І.* Вища медична освіта університетського типу на західноукраїнських землях / *І.І. Фуртак* // Управління охороною здоров'я: матеріали науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 29 січня - 29 лютого 2008 року. – Львів, 2008. – С.29-31
17. *Фуртак І.І.* Започаткування вищої медичної освіти на західних етнічних українських землях / *І.І. Фуртак* // Міжнародний Науковий Конгрес «Українська історична наука на порозі XXI століття», 16-18 травня 2000 р. – Чернівці, 2001. – Т.1. – С.219-223.
18. *Шапиро І.Я.* Замойская академия и ее роль в развитии медицинского образования на западноукраинских землях (XVI–XVII в.) / *И.Я. Шапиро* // К истории медицины на Украине (На материалах западных областей УССР, Закарпатье и Буковины). – Львов, 1961. – С.261-279.
19. *Шапиро І.Я.* Развитие высшего медицинского образования и медицинсой науки в западных областях Украины, на Буковине и в Закарпатье в XVI–XX вв. (1595-1965 гг.): авто-

- реф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. мед. наук / И.Я. Шапиро.– К., 1968. – 37 с.
20. Яковенко М.Н. Історія української культури / М.Н. Яковенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult2.htm>
  21. Akademia Zamojska. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portalwiedzy.onet.pl/69019akademia_zamojska,haslo.htmlAkademiaZamojska
  22. Akademia Zamojska i jej pierwsi profesorowie. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wilanow-palac.pl/akademia_zamojska_i_jej_pierwsi_profesorowie.html
  23. Akademia Zamojska. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1lo.com.pl/o-szkole-86/Akademia-Zamojska-128.Akademia_Zamojska
  24. Akademia Zamojska. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Akademia-Zamojska;3866748.html>
  25. Akademia Zamojska. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ptta.pl/pef/pdf/a/akademiazamojska.pdf>
  26. Apteka Rektorska. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Apteka_Rektorska
  27. Duchowni pochowani w Zamosciu. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.katedra.zamosc.opoka.org.pl/duchpoch.htm>
  28. Gloger Z. Akademia Zamojska / Z. Gloger. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://historiezapomniane.blogspot.com/2011/10/akademia-zamojska-z-gloger.html>
  29. Gmiterek H. Początki Akademii Zamojskiej / H.Gmiterek. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://muzeum-zamojskie.pl/wp-pdf/jz2.pdf>
  30. Hippeum czyli Akademia Zamojska. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [ziela.pl/arttykul/39338/nd/Hippeum-czyli-Akademia-Zamojska](http://www.niedziela.pl/arttykul/39338/nd/Hippeum-czyli-Akademia-Zamojska)
  31. Historia Zamocia. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Historia_Zamocia
  32. Jan Zamoyski. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Zamoyski
  33. Kowalewska M. Szymon Szymonowic i Akademia Zamojska / M. Kowalewska. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://teatrnn.pl/lekykon/print/742Szymon_Szymonowic_i_Akademia_Zamojska
  34. Roztocze. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.roztozce.net.pl/zamosc.php>
  35. Szostak J. Farmakognozia farmacia galenowa i aptekarskwo w renesansowych zielnikach polskich / J. Szostak Warszawa., Wydawnictwo Lekarskie PZWL. – 2006. – S. 430.
  36. Sebastian Fabian Klonowic. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Sebastian_Fabian_Klonowic
  37. Szymon Szymonowic i Akademia Zamojska. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Szymon_Szymonowic
  38. Wspomnienia zgonu zasłużonych w narodzie Polaków. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=DNZbAAAaAAJ&pg=PA254&lpg=PA254&dq=Jan+Ursinus+%28Niedźwiecki>
  39. Założenie Akademii Zamojskiej – 1594 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lublin.ap.gov.pl/?page_id=1051ZałożenieAkademii_Zamojskiej_–_1594_r
  40. Zamojski Academyhe. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Zamojski_Academyhe

УДК 61:378:94(4)"1492/1914"

МЕДИЦИНСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ ЗАМОЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИЛИ «МЕДИЦИНСКИЙ КЛАСС» В ЗАМОЙСКОЙ АКАДЕМИИ?

И.И. Фуртак, А.Л. Федущак

Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого, Кафедра клинической фармации, фармакотерапии и медицинской стандартизации, г. Львов, Украина

Резюме: Рассмотрены исторические условия, закономерности и особенности становления и деятельности ячеек высшего образования на западноукраинских землях, в частности, Замойской академии, в XVI-XVIII вв. и их значение для развития медицинских знаний. Проведённые исследования информационных потоков показали ограниченность достоверной информации, и поэтому – контраверсионность и недостаточную доказательность отдельных утверждений о преподавании медицинских дисциплин, структуры академии и академического уровня медицинских исследований.

Ключевые слова: история медицинского образования, Замойская академия, академические учреждения Жечпосполитой, Великого княжества Литовского, Русского воеводства XVI-XVIII вв.; *Замойский Ян*, профессорско-преподавательский состав, слушатели, выпускники Замойской академии.

UDC 61:378:94(4)«1492/1914»

MEDICAL FACULTY OF ZAMOYSKY UNIVERSITY OR «MEDICAL CLASSES» IN ZAMOYSKY ACADEMY?

I.I. Furtak, A.L. Feduschak

Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Department of Clinical Pharmacy, Pharmacotherapy and Medical Standardization, Lviv, Ukraine

Summary: The article highlights the results of studying historical background, peculiarities of formation and functioning of higher school centres in Western Ukrainian lands, particularly Zamoysky Academy in XVI-XVIII centuries and their importance for medical knowledge development. The conducted investigation of information flows revealed the lack of reliable information, and, thus, controversy and insufficient evidence for some statements concerning the teaching of medical disciplines, academy structure and academic level of the Medical training.

Keywords: history of medical education, Zamoysky Academy, academic institutions of Rzeczpospolita, Grand Duchy of Lithuania, Rus Voivodeship of XVI-XVIII c.; *Jan Zamoysky*, academic staff, students, graduates of Zamoysky Academy.

Надійшла до редакції 03.12.2014 р.